

РЕПУБЛИКА СРПСКА
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЈЕТЕ И КУЛТУРЕ
РЕПУБЛИЧКИ ПЕДАГОШКИ ЗАВОД

Бања Лука, Милоша Обилића 39, Бања Лука, тел/факс: 051/430-110, 051/430-100 e-mail: pedagoski.zavod@rpz-rs.org
<http://www.rpz-rs.org>

Инспектори-просвјетни
савјетници за: **РАЗРЕДНУ НАСТАВУ**

Име и презиме: **МИЛИЦА ТИТЕЛСКИ
ДАЈАНА ГЛУВИЋ
ГОРДАНА ПОПАДИЋ**

АНАЛИТИЧКО-ИСТРАЖИВАЧКИ РАД
Регија Бања Лука, Регија Приједор, Регија Добој
- 2015.година-

**„КОМПЕТЕНЦИЈЕ НАСТАВНИКА ЗА КОМУНИКАЦИЈУ И САРАДЊУ
У ШКОЛАМА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ“**

Компетенције наставника за комуникацију и сарадњу

Увод

Утицај породице и породичног васпитања на развој дјеце је нарочито значајан. Услови живота у савременом друштву постављају нове захтјеве како пред породицу, тако и пред друштвену заједницу у цјелини, како би се омогућио успјешан социо-емоционални развој и напредак дјеце. Из тог разлога породица и школа имају подједнаку одговорност у васпитању, што је могуће остварити искључиво кроз партнерски однос. Успјешност остварене сарадње породице и школе зависи у великом дијелу од мотивисаности родитеља и компетентности наставника за остваривање комуникације и сарадње. Продуктивност остварене сарадње има великог значаја за реализацију васпитно-образовних задатака. У складу са могућностима породице и личним могућностима дјетета, тежње сваког родитеља су усмјерене ка томе да свом дјетету пружи најбоље, те своја лична знања о самом процесу развоја дјеце континуирано усавршава. Хуманистички став савремене школе, уважавање и поштовање личности дјетета, наставницима даје задатак да у свом раду мотивишу ученике на активност, те уз уважавање родитеља развијају сарадничку и партнерску везу школе и породице.

Кључне ријечи: компетенције наставника, комуникација, сарадња

У склопу својих редовних активности, стручне и савјетодавне послове праћења, унапређивања и развоја васпитања и образовања у предшколском, основношколском и средњошколском образовању, Републички педагошки завод Републике Српске се у посљедње вријеме сусреће са све већим бројем представки родитеља које упућују на лоше остварену сарадњу са школом. Исто тако и наставници указују на чињеницу да у комуникацији са родитељима наилазе на одређене потешкоће које им отежавају рад и умањују остварене резултате. Наставници одбрамбени став заузимају чињеницом да је утицај породичног васпитања основа за сваки даљи рад, док родитељи најчешће прозивају школу и наставнике за проблеме са којима се сусрећу у васпитном и образовном дјеловању. Сагледавајућу све ове недоумице, морамо констатовати да улога наставника у савременом образовном систему добија једну нову димензију и захтијева потпуну стручну компетентност наставника. Неопходне компетенције наставника у савременој школи обухватају спектар различитих стручних знања, вјештина и ставова које наставник мора правилно и сразмјерно примјењивати. Од наставника се очекује континуирано стручно усавршавање те надоградња темељних знања стечених формалним образовањем кроз даље стручно усавршавање. Једино развојем и усавршавањем стручних компетенција наставника школа може одговорити на многобројне недоумице и проблеме са којима се сусреће како у раду, тако и у сарадњи са родитељима.

Комуникација

„Није важно шта кажемо, већ шта људи чују“ – Frank Luntz

Дијалог је темељ интеракције међу људима, а наша способност да водимо успјешан разговор је од великог значаја. Готово сви сегменти наше свакодневнице имају неку везу са комуникацијом. Комуникација међу људима сачињена је од ријечи и гестова. У савременом свијету комуникација је од великог значаја, како у пословним тако и у приватним односима. Како за појединца, тако и за групу веома је важно овладати техникама успјешне међуљудске комуникације. Свака изговорена ријеч има утицаја на саговорника, да ли у позитивном или негативном смислу. Говор тијела, спонтани покрети лица, руку које чинимо, понекад и несвјесно, такође доприносе богаћењу поруке коју упућујемо. Изговорена ријеч одређена је временом кад смо је изговорили и начином на који смо је изговорили. На нама је да се потрудимо да поруку пошаљемо на прави начин. Интерес слушаоца можемо поспијешити правилном модулацијом гласа при комуникацији. Размјена ријечи може повезати људе, али их и удаљити. Такође је важно одмјерити количину информација коју желимо упутити. Нападна и агресивна комуникација код људи инстинктивно изазива реакцију, па је једна од вјештина овладавање смиренешћу, те пружање одговора умирујућим тоном.

Frank Luntz у својој књизи „Word that Work“ наводи десет правила успјешне комуникације:

1. **Једноставност** – не користите поруке и ријечи за које слушаоцима треба ријечник, јер их не схватају.
2. **Кратко!** – користите кратке реченице – мало је оних који данас имају стрпљења и времена за дуге и опширне говоре.
3. **Кређибилитет** – људи морају да вам вјерују, да би „купили“ вашу поруку. Реците људима ко сте и шта радите и онда будите особа која сте рекли да ћете бити и радите оно што сте рекли да ћете радити.
4. **Досљедност** – досљедност изграђује ефикасну и лојалну комуникацију.
5. **Иновација** – изненађење и интригантност су два магична састојка поруке које се памти.
6. **Звук и ритам ријечи** – тонове памтимо боље него ријечи.
7. **Мотивиши поруком** – људи ће заборавити ваше ријечи, али неће заборавити осјећај који су проузроковале ваше ријечи код њих.
8. **Визуелизирај поруку** – било у писаним или усменим порукама свако ће допринијети успјешности комуникације.
9. **Постављајте питања** – питања као елемент поруке привлаче пажњу и активирају слушаоца.
10. **Испоручите контекст и појасните релевантност** – поруку увијек треба преточити са генералног на индивидуални ниво, па чак и персонални.

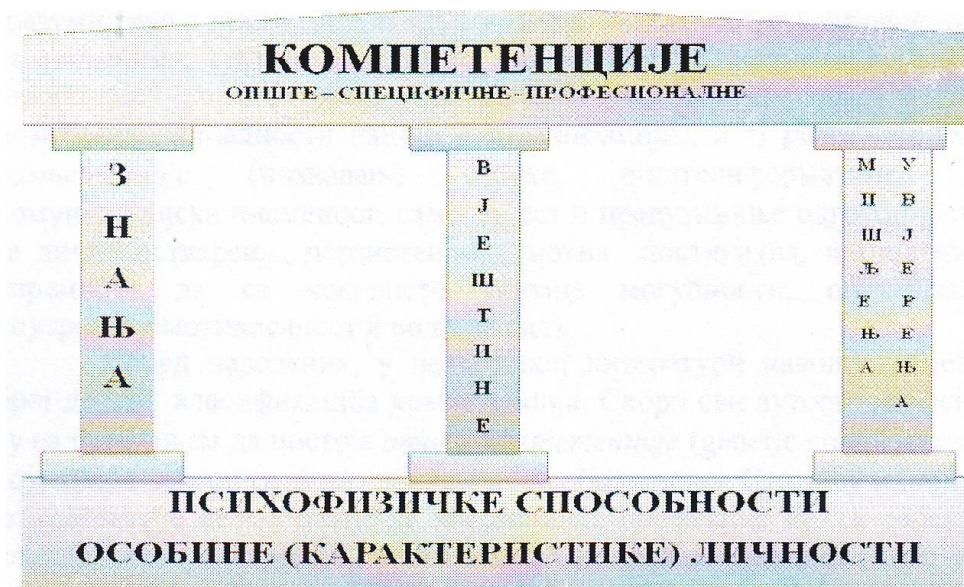
Компетенције наставника

У посљедње вријеме све више је расправа око дефинисања општих, али и стручних компетенција. У свеобухватној теорији још увијек не постоји темељна теоријско-

методолошка дефиниција компетенција. Бројне дефиниције у којима су уочљиве како термилошке, тако и садржајне разлике, указују нам да се термин компетенције може одредити помоћу три основне компоненте: знање, вјештине и мишљења или ставови, уз које свакако не можемо искључити самосталност, самоиницијативност, способност за тимски рад, иновативност и креативност, способност за критичко и аналитичко мишљење.

Проф. др Драго Бранковић у Теоријској расправи „Дефинисање компетенција наставника разредно-предметне наставе“ (UDK 371.311.5+371.14) илустративно приказује структуру компетенција указујући на постојање међусобних веза и односа.

Шема 1: Архитектонски приказ структуре компетенција

Проф. др Драго Бранковић указује да дефинисање наставничких компетенција као специфичних професионалних компетенција треба заснивати на теоријским и методолошким педагошким полазиштима. Наставник прије свега мора и сам посједовати компетенције, које ће у даљем раду развијати код ученика. Основне елементе стручних компетенција (знања, вјештина, и ставова), неопходно је даље развијати у складу са развојем науке, технике, технологије и промјена у друштвеној средини.

Национални савјет за образовање у Финској издвојио је посебно значајне компетенције за наставнички позив:

- учење учења
- комуникацијске компетенције
- опште компетенције

У Словенији, у оквиру посебног пројекта, експертска група утврдила је теоријску парадигму, а затим спровела и емпиријско истраживање (Пеклај, 2008:171-188) те утврдила пет подручја професионалних компетенција наставника:

- ефикасно подучавање
- опште образовање
- управљање и комуникација

- провјеравање и оцјењивање знања и напретка ученика
- шире професионалне компетенције

У посљедње вријеме све више се расправља о савременим стандардима компетенција за професију наставника и његов професионални развој.

Завод за унапређивање образовања и васпитања, Републике Србије, професионалне компетенције наставника је разврстао у четири групе компетенција:

1. Наставна област, предмет, методика наставе
2. Поучавање и учење
3. Подршка развоју личности ученика
4. Комуникација и сарадња

Вођени овом темом и идејом, те мотивисани да наставницима приближимо значај развоја стручних компетенција, а између осталог и компетенција за комуникацију и сарадњу у свакодневној сарадњи наставника и родитеља, реализовали смо стручно савјетовање за наставнике разредне наставе.

Основне професионалне компетенције наставници стичу формалним образовањем. У раду, кроз индивидуално стручно образовање, праћењем савремених трендова васпитања и образовања, наставници своје стручне компетенције континуирано усавршавају. Уласком у учионицу, наставници поред организације рада у школи, задужења запослених у школи, начина сарадње и динамике рада у току школске године, требају се упознати са иницијативама, активностима и пројектима у којима школа учествује. Још један од битних елемената успјешности рада свакако је и остварена сарадња школе и породице, као и сарадње са локалном заједницом. Све ово тражи стручног и компетентног наставника који уз знања, вјештине, ставове и навике може ефикасно да дјелује у одређеној ситуацији. Професионалне компетенције су одређене поред општих психофизичких способности сваке личности, стручним знањима, вјештинама и увјерењима.

Комуникација и сарадња као једна од значајних компетенција наставника, као и све друге компетенције, располаже сегментима који усмјеравају успјешност развоја и усавршавања сручне компетенције. Знање представља основно полазиште и за ову стручну компетенцију, а иста је неопходна како би наставник разумио важност сарадње са родитељима (старатељима), колегама као и многим другим субјектима из локалне заједнице са којима школа, а и он као професионалац, остварују сарадњу.

Наставнику је такође неопходно да зна којим доступним ресурсима школа располаже, а које може искористити како би унаприједио свој васпитно-образовни рад. Од посебне је важности за наставника да познаје, и у сарадњи користи различите облике, садржаје и технике успјешне сарадње и комуникације, како би остварио већу мотивисаност родитеља и успјешнију сарадњу.

Системско планирање сарадње са родитељима такође је сегмент који доводи до успјешног остваривања постављеног циља. Приликом израде плана и програма неопходно је планирати облике рада који подстичу мотивисаност родитеља за сарадњу и активност родитеља.

Планирање и програмирање сарадње са родитељима прави смисао добија тек конкретизацијом и реализацијом осмишљених активности. Реализација сарадње треба

да пружи могућност родитељима за размјену мишљења и да омогућава развијање међусобног повјерења. Наставник мора бити увијек тај који ће личном активношћу, конструктивно и активно узети учешће у многим акцијама и пројектима које школа реализује. Да би сарадња са родитељима била потпуна, неопходно је да наставник буде благовремено и потпуно информисан, те да у поступку планирања активности консултује родитеље, да их усмјерава, охрабрује у новим идејама, како би се и родитељи активно укључили у рад школе. Свака иницијатива родитеља која се односи на унапређење рада школе треба бити размотрена и уз образложење представљена. Сарадња осмишљена и планирана на овакав начин, свакако да подстиче развој социјалних компетенција и олакшава активности планиране тимским радом.

Како би што објективније сагледали успјешност реализованих активности неопходно је вршити вредновање и евалуацију оствареног. Анализу свакако треба започети процјеном сопствених капацитета за сарадњу, те вредновањем остварене сарадње кроз анализу постигнутих резултата. Са резултатима ових анализа континуирано треба извјештавати све укључене субјекте сарадње (родитеље, стручну службу школе, менаџмент школе, као и евентуалне партнере из локалне заједнице). Евалуацију остварене сарадње наставници могу вршити усмено, кроз разговор са родитељима, евиденцијом остварене сарадње, повратном информацијом од стране стручне службе школе и директора, анкетирањем, те активним учешћем родитеља у сарадњи.

Након извршене анализе и процјене успјешности остварене сарадње, значајно је да наставник уочи евентуалне недостатке, те да кроз индивидуално стручно усавршавање унаприједи комуникацијске вјештине, обучи се за тимски рад и пружи лични допринос на побољшању односа са свим учесницима васпитно- образовног рада.

Сарадња породице и школе као предуслов за успјех и напредак

Код успостављања односа на релацији „породица-школа“, значајна се пажња треба посветити облицима сарадње са породицом, њиховој разноврсности, учесталости, обухвату родитеља, који изграђују партнерство у подручју комуникације, управљања, учешћу родитеља у реализацији програма и развијању родитељских капацитета.

Разноврсност код успостављања односа на релацији „породица-школа“ и „родитељ-наставник“ подразумијева неке од облика сарадње са породицом, као што су:

- **Индивидуални контакти**

Посјета родитеља школи, у виду индивидуалних контаката са наставницима – је облик сарадње који омогућава обострану корист. Родитељи су слободнији у индивидуалној комуникацији. Када се сарадња остварује индивидуално, интерес родитеља за откривање и уклањање узрока који су довели до неуспјеха њихове дјеце је отворенији и шири. Са друге стране наставник има могућност да сву пажњу усмјери на само једног родитеља и рад са њим, те да се у разговору са родитељем бави појединачним проблемима само једног ученика и његових родитеља.

Посјета наставника ученичком дому – облик сарадње који наставнику пружа могућност да упозна материјалне, културне, здравствене, педагошке и друге услове породице. Кроз овај облик сарадње наставник може да има сазнање колико породица

пружа подршку ученику како у интелектуалном, тако и у моралном развоју, какав је однос дјетета према родитељима, као и са каквим проблемима се родитељи сусрећу. Присутност овог облика сарадње, у посљедним годинама је незнатна, па слободно можемо рећи да је овај облик сарадње запостављен.

- **Сарадња са групама родитеља**

Овај облик сарадње се нажалост недовољно примијењује. Групе са којима наставник организује сарадњу најчешће сачињавају родитељи ученика који су слични по оствареном успјеху (даровити ученици), али и по неуспјеху (дјеца која имају тешкоће у постизању очекиваних резултата, или која нередовно похађају наставу).

- **Родитељски састанци (општи, разредни и одјељењски)**

Родитељски састанци – су најчешће примијењивани облик сарадње са родитељима. Резултати сарадње остварене овим обликом нису најдјелотворнији, јер кроз овај облик сарадње са родитељима наставници могу да пруже само уопштене информације о раду ученика.

- **Савјетовалишта за родитеље**

Савјетовалиште за родитеље – као један од могућих облика сарадње, створио би више могућности за активну сарадњу родитеља са психологом, педагогом, социјалним радником, логопедом, дефектологом, психотерапеутом, а по потреби и љекаром.

- **Дописивање или писане поруке родитељима**

Овај облик сарадње је практичан и ефикасан. Родитељи и наставници могу да се дописују путем (писма, забиљешке у свесци или мејла), што им омогућава редовност у информисању и континуирану сарадњу.

- **Учешће у раду органа управљања школе**

Рад у органима управљања (Школски одбор, разне комисије) као облик сарадње пружају родитељима информације о организацији живота и рада школе. Својим учешћем родитељи доприносе побољшању услова и рада школе. Поред учешћа у планирању и организацији, родитељи треба да су стално присутни, јер то доприноси учвршћивању односа породице и школе.

- **Учешће у раду Савјета родитеља**

У складу са законским прописима, школе имају обавезу да помогну родитељима у формирању Савјета родитеља. Своју активност родитељи тј. представници родитеља имају могућност исказати у оквиру рада Савјета родитеља школе или Савјета родитеља одјељења.

- **Библиотека за родитеље**

Ријетке су школе које су формирале библиотеке за родитеље, као посебне или као библиотеке за родитеље у склопу школских библиотека.

- **Семинари за родитеље**

Семинари за родитеље (курсеви и др.) ријетко се организују у нашим школама, али њиховом организацијом, те адекватним и актуелним садржајима за родитеље, сарадња са родитељима добија једну нову димензију.

Облици сарадње породице и школе у многоме зависе од креативности и ажурности школе, услова рада школе, локалног окружења, те мотивације и активности самих родитеља. Облици сарадње требају бити одмјерено и адекватно одабрани, довољно флексибилни како би омогућили постизање жељених резултата оствареном сарадњом.

Без обзира који облик сарадње наставници примјењивали важно је да комуникација подстиче сарадњу. Разговор са родитељем потребно је увијек започети са пар лијепих и похвалних ријечи о ученику. У разговору са родитељима градити међусобно повјерење. Погрешне или неприхватљиве поступке ученика никако не треба приписивати као кривицу родитеља и „кућног васпитања“. Сарадња која се води кроз хладан и усиљен разговор, службено и са “висине“, критички и осуђивачки, наводећи само лоше информације о ученику, директне критике на породично васпитање, као и поређење ученика са другим ученицима свакако је лоше усмјерена сарадња и неће постићи жељене резултате.

Приликом сарадње са родитељима наставник се мора водити принципима:

- Принцип поштовање личности родитеља
- Принцип тактичности
- Принцип корисности
- Принцип ефикасног кориштења времена
- Принцип кориштења искуства родитеља
- Принцип узрасне и образовне одмјерености.

Програм сарадње породице и школе

Да би сарадња породице и школе била продуктивна и ефикасна, неопходно је прецизно одредити њен циљ. Школа и породица сарадњу треба да планирају и остварују заједнички.

Школа као институција треба да поред познавања ученика, упозна и породицу из које он долази. Значајно је да школа познаје породичне услове и односе у породици, као и однос према дјетету. За наставника је посебно важно да добро познаје ученике у свом одјељењу, правилно процијени ниво могућности ученика, интересовања, навика, вјештина и општих способности. Свакодневном сарадњом на часовима различитих наставних предмета, на разноврсним ваннаставним активностима, формирањем портфолија за сваког ученика, наставник је у прилици да, на објективан начин, упознаје њихове потребе и развојне карактеристике, врши процјену њихових знања из појединих наставних области, "снима" начине комуницирања са вршњацима и одраслима, њихова интересовања и способности.

Планирање и програмирање сарадње породице и школе нужно се може разликовати, јер у многоме зависи од састава одјељења, броја родитеља, стручних компетенција наставника, сарадње са стручном службом школе и менаџментом, сарадње са локалном заједницом и многим другим актерима који се јављају са иницијативама за повезивањем васпитно-образовног рада са непосредним окружењем школе у циљу пружања помоћи и могућности за напредак. Не постоји образац за добар однос, он се гради кроз сам процес интеракција међу субјектима.

Један садржајан примјер добро осмишљене и реализоване сарадње школе и породице, израдили су наставници разредне наставе ЈУ ОШ „Јован Цвијић“ у Брезичанима, у сарадњи са стручном службом школе:

Циљ сарадње са родитељима треба да представља организовање облика, садржаја и активности који ће:

- подићи на виши ниво сарадњу породице и школе,
- пружити помоћ и подршку родитељу при обављању педагошке функције,
- омогућити да дијете буде у центру свих активности,
- створити услове за планирање и одређивање циљева за свако дијете у оквиру његових могућности – постизање личног максимума,
- оснаживати сарадњу родитеља са школом – боља комуникација – партнерски однос,
- утицати на побољшање успјеха ученика,
- дјеловати на смањење броја изостанака са часова,
- утицати на заједничко сагледавање евентуалних проблема и систематско дјеловање на њиховом отклањању,
- спречавати пределиквентне и деликвентне облике понашања и
- стварати услове за континуиран увид у развој и напредак ученика.

Задаци:

- допринијети складном дјеловању породице и школе у образовању и васпитању ученика,
- обезбјеђивати и инсистирати на редовној, трајној и квалитетној сарадњи родитеља и школе,
- остварити позитивну интеракцију наставник - родитељ и
- обезбиједити информисаност родитеља о промјенама у образовању које се остварују у школи и код ученика.

ОБЛИК САРАДЊЕ	САДРЖАЈ	ЗАДУЖЕНИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ	ВРИЈЕМЕ
Индивидуални разговори	Информације о условима, понашању ученика у породици и школи, те успјеху и напредовању.	Одјељењски старјешина Поједини наставници на захтјев одјељењског старјешине или родитеља	Сваке седмице по један термин
Одјељењски родитељски састанци	Упознавање са НПП, уџбеницима, наставницима, облицима и методама рада.	Одјељењске старјешине	Уписати мјесеце када се одржавају родитељски састанци.

Разредни одјељењски састанци	Упознавање са школом, организацијом, условима, кућним редом... Договор са родитељима око програма и реализације излета. Утицај сарадње породице и школе на социјално понашање и школска постигнућа ученика (предавање).	Директор, одјељењске старјешине, педагог и психолог	Уписати мјесеце када се одржавају родитељски састанци.
Савјетодавни рад са родитељима, чија дјеца имају тешкоћа у понашању и учењу.	Различити облици савјетодавног рада у зависности од проблема. Комуникација родитељ-дијете (предавање).	Одјељењске старјешине, педагог и психолог	Током године по потреби.
Заједнички састанак мањих група родитеља и ученика (који имају три и више слабих оцјена) са одјељењским старјешином и наставницима.	Информације о узроцима неуспјеха (породица и школа), последица по општи успјех на крају школске године, утврђивање мјера у породици (обавезе родитеља) и школи (обавезе наставника). Примјена позитивних метода (предавање).	Наставници одјељењских вијећа, педагог и психолог по потреби.	Фебруар
Портфолио, едукација и информисање родитеља – кутак за родитеље.	Избор садржаја – савјета намијењених родитељима. Утицај телевизије на дијете (предавање). Упознајте своје дијете и начин на који оно доживљава школу (предавање).	Одјељењске старјешине, педагог и психолог по потреби.	Сваког мјесеца
Дјеловање Савјета родитеља	Информисање родитеља о раду Савјета родитеља и закључцима истих.	Родитељи – чланови Савјета родитеља	Од октобра до јуна
Учешће родитеља у презентацијама стваралаштва и активности ученика и наставника.	Према планираним активностима секција, организација, наставника...	Заинтересовани родитељи и наставници координатори рада секција, наставници који врше презентације.	У складу с програмом рада секција.

Школа треба да нађе начин да себе угради у област интересовања родитеља, док родитељи треба да постану свјесни улоге коју школа има по питању васпитања и образовања њихове дјеце. Нису сви родитељи у истој мјери заинтересовани за заједничко дјеловање у смјеру васпитања и образовања, и један дио њих сматра да је то преваходно дато као задатак и обавеза школе.

Наставници, за многе неусклађености, оправданост и образложење проналазе у томе да родитељи нису довољно заинтересовани за проблеме школе, да не познају суштину и проблеме педагошког васпитања, да су дјецу препустили школи, да су често преамбициозни у односу на могућности ученика, да запостављају васпитање и форсирају учење, те да су превише попустљиви и удовољавају дјечијим захтјевима. Наставници поједине родитеље карактеришу као родитеље са нереалним очекивањима, незаинтересоване родитеље, родитеље са претјерано заштитничким ставом, родитеље са социјалном патологијом, родитеље без ауторитета и слично.

У свакодневним релацијама наставник-родитељ често се чују критике, једних на рачун других. Све их то раздваја, а не зближава. Успјех сарадње породице и школе у великој мјери зависи од личности наставника и начина вођења комуникације са родитељима. Канали комуникације морају бити стално отворени.

Сарадња са родитељима – из угла наставника

Како би што ближе и јасније одредили и вредновали квалитет остварене сарадње између наставника разредне наставе и родитеља, Републички педагошки завод је у склопу групног савјетовања за наставнике разредне наставе, прикупио мишљења наставника о овој теми. Савјетовање за наставнике разредне наставе реализовано је са 15 група наставника регије Приједор и регије Бања Лука, те 18 група наставника регије Добој. Резултати овог истраживања, као и анализа добијених података, потврдила је наше претпоставке које се односе на избор теме савјетовања. Садржај одабране теме „Компетенције наставника за комуникацију и сарадњу“ има пуну оправданост, те пружа могућност стручног усавршавања наставника у оквиру наведених компетенција

Анализа резултата истраживања и интерпретација добијених података

Истраживање је спроведено са циљем сагледавања ставова и мишљења наставника разредне наставе о компетенцијама за комуникацију и сарадњу, те утврђивање постојећег стања у области планирања и реализације облика сарадње са родитељима. Приликом истраживања, као истраживачки поступак, кориштена је метода анкетања, док је као инструмент кориштен анкетни упитник који су сачинили инспектори-просвјетни савјетници Републичког педагошког завода. Наставници су попунили упитник са датим тврдњама и петостепеном скалом процјене.

Истраживањем је обухваћено 497 или 26,98 % наставника разредне наставе из основних школа регије Приједор, Бања Лука и Добој, а по регијама број наставника који су анкетирани износио је:

- 93 или 33,21 % од укупног броја наставника на Регији Приједор,
- 285 или 28,78 % од укупног броја наставника на Регији Бања Лука,
- 119 или 20,80 % од укупног броја наставника на Регији Добој.

Анкетирање наставника извршено је у периоду од 17. 08. до 31. 08. 2015. године током једнодневних савјетовања за наставнике разредне наставе.

Анкета је имала за циљ да:

- утврди постојећи ниво компетенција наставника разредне наставе, везаних за сарадњу и комуникацију,
- утврди облике сарадње породице и школе које наставници разредне наставе најчешће планирају и примјењују, те
- утврди на који начин наставници врше евалуацију остварене сарадње.

Добијене податке приказали смо кроз квантитативну и квалитативну анализу. Упитник је сачињен од три садржајне цјелине. Прва цјелина обухвата основне податке о наставницима, као што су: ниво образовања, године стажа у струци и задужења наставника. Други дио састоји се од четрнаест тврдњи о комуникацији и сарадњи, а скала процјене постављених ставова или тврдњи је петостепена („никад“, „веома ријетко“, „понекад“, „веома често“ и „увијек“). У трећем дијелу наставницима је дата могућност да наведу оне облике сарадње које најчешће планирају и реализују са родитељима и простор за прецизно навођење начина и врсте самоевалуације и процјене остварене сарадње.

Анализа резултата истраживања по регијама

Регија ПРИЈЕДОР

Са регије Приједор анкетирани су 93 наставника разредне наставе из 7 основних школа. Приказ података са регије Приједор налази се у табелама 1, 2 и 3.

Табела 1 – Преглед школа и број анкетираних наставника

Школе из којих су анкетирани наставници	Број наставника	Укупан број наставника
1. ЈУ ОШ „Бранко Ћопић“ Приједор,	21	93 наставника разредне наставе
2. ЈУ ОШ „Петар П. Његош“ Буснови	19	
3. ЈУ ОШ „Младен Стојановић“ Љубија,		
4. ЈУ ОШ „Свети Сава“ Козарска Дубица,	30	
5. ЈУ ОШ „Петар Мећава“ Костајница,		
6. ЈУ ОШ „Мајка Кнежопољка“ Кнежица		
7. ЈУ ОШ „Вук Караџић“ Козаска Дубица	23	

Од 93 анкетираних наставника, њих 76,34 % има високу стручну спрему, а 23,66 % има вишу стручну спрему. Према задужењима у протеклој школској години, преко 66 % наставника је реализовало наставне садржаје у чистом одјељењу, 29 % анкетираних је радило у комбинованом одјељењу, а 4% наставника као водитељи у продуженом боравку.

Табела 2 – Стручна спрема и задужења анкетираних наставника

Стручна спрема наставника				Задужења наставника					
ВСС		ВШС		Чисто одјељење		Комбиновано одјељење		Продужени боравак	
Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
71	76,34	22	23,66	62	66,67	27	29,03	4	4,30

Упоредјујући године радног искуства, можемо рећи да највећи проценат анкетираних, њих 34% има од 6 до 10 година, док 25 % наставника има између 21 и 35 година радног стажа. Подаци у табели 3 и 2 нам указују да највећи број анкетираних наставника, њих 60,20%, имају до 10 година радног искуства у струци, те висок степен стручне спреме и звање - професор разредне наставе.

Табела 3 – Подаци о радном искуству наставника

Неколико мјесеци	1-5 година	6-10 година	11-20 година	21-35 година	36-40 година
1 – 1,07%	23 – 24,73%	32 – 34,40 %	11 – 11,83 %	24 – 25,80 %	2 – 2,15 %

Анализом података, тј. ставова и мишљења наставника о комуникацији и сарадњи, можемо рећи да највећи број анкетираних наставника са регије Приједор, њих 56,99% се изјаснило да увијек радо размјењује идеје, наставне материјале и опрему са колегама, док се 39,78% се изјаснило да веома често размјењује идеје, наставне материјале и опрему са колегама.

За тврдњу „подстичем размјену мишљења са колегама и градим атмосферу међусобног повјерења у заједничком раду“, 52,69 % анкетираних се изјаснило да то чини „увијек“, 43,01% наставника „веома често“, док је само 4,3 % наставника рекло - „понекад“.

У оквиру различитих пројектних активности школе веома често активно учествује у тимском раду 48,39 % наставника, 37,63% наставника је рекло да увијек учествује у тим активностима, док се 12,09% анкетираних само понекад укључује у тимски рад.

На тврдњу „иницирам и прихватам иницијативу различитих партнера који могу да допринесу напредовању школе и ученика“ 41 наставник или 44,09% се изјаснило да то веома често чини, 39,78% наставника увијек иницира и прихвата иницијативе различитих партнера, 15,05% то чини понекад, док 1 наставник или 1,07% то чини веома ријетко.

У комуникацији са ученицима, родитељима/старатељима и колегама 61,29 % наставника се изјаснило да се увијек руководи правилима успјешне комуникације, 35,48 % анкетираних правилима успјешне комуникације се руководи веома често, док 3,22 % наставника то чини понекад.

Од укупног броја анкетираних наставника, њих 50 или 53,76% се изјаснило да веома често користи све могућности активног укључивања ученика, родитеља/старатеља и потребних субјеката из локалне заједнице како би што успјешније остварили реализовање наставних и ваннаставних активности, 29,03 % анкетираних то чини готово увијек, 16,13 % наставника - понекад, док 1 наставник то чини веома ријетко.

Кад је планирање и програмирање сарадње са родитељима у питању, 39,78 % наставника веома често те послове ради самостално, 35,48 % то увијек чини самостално. Само су понекад самостални у планирању и програмирању сарадње са родитељима, рекло је 19,35% наставника, док је 5 наставника или 5,38% сагласно да веома ријетко ову активност обавља самостално.

Помоћ стручне службе школе у области сарадње има 37 наставника или 39,78% веома често, 35,48% увијек, 19,35% понекад и 5,38% веома ријетко.

Своју сарадњу процјењује као успјешну, 40 наставника или 43,01% веома често, 26 наставника или 27,96% понекад, 25 наставника или 26,88% увијек, а 2,15% наставника своју сарадњу са родитељима процјењује веома ријетко као успјешну.

У табели 4 можемо видјети у којој мјери наставници сматрају да су родитељи задовољни сарадњом, колико су охрабрени, да ли се са повјерењем укључују у организоване облике сарадње, али и о томе да ли имају приговор на рад наставника.

Табела 4 - Квантитативни приказ степена прихваћености постављених тврдњи

Тврдња	Никад	Веома ријетко	Понекад	Веома често	Увијек
Родитељи су задовољни, активни и мотивисани за сарадњу	-	1,07%	9,68%	59,14%	30,11%
Родитеље/ старатеље охрабрујем да се активно укључују у различите активности које организујемо у школи	-	2,15%	12,09%	52,69%	32,26%
Родитељи са повјерењем учествују у сарадњи, износе своје проблеме, те заједнички тражимо рјешење	5,38%	3,22%	17,2%	49,46%	24,73%
Родитељи који имају приговор на мој рад обраћају се директору школе	56,99%	24,73%	16,13%	2,15%	-
Родитељи се нерадо укључују у разне активности које организујемо у школи	15,05%	37,63%	44,09%	3,22%	-

На тврдњу „родитељи су задовољни, активни и мотивисани за сарадњу“, чак 59,14% наставника је мишљења да је веома често у сарадњи са родитељима присутно задовољство, активност и мотивација за сарадњу, а 30,11% наставника је мишљења да су родитељи увијек задовољни постигнутом сарадњом.

Своју ангажованост на охрабривању родитеља да се активно укључе у различите активности које се организују у школи, 52,69% наставника види да то чини веома

често, док 32,26% сматра да то чини увијек. За тврдњу „родитељи са повјерењем учествују у сарадњи, износе своје проблеме, те заједнички тражимо рјешење“, већина наставника или 49,46% изјаснило се са процјеном „веома често“.

Веома ријетко „родитељи који имају приговор на мој рад обраћају се директору школе“ потврђује 24,73% наставника, али 56,99% анкетираних тврди да није било приговора на њихов рада. Да се родитељи понекад обраћају директору школе, ако имају приговор на рад наставника, устврдило је 16,13% наставника. Преко 44% наставника сматра да понекад постоји незаинтересованост родитеља да се укључе у разне активности које се организују у школи.

Наставници регије Приједор навели су 11 облика сарадње породице и школе које планирају и реализују. Најзаступљенији облици сарадње и најчешће реализовани су индивидуална сарадња са 32,4% и родитељски састанци 29,6%. Ова два облика сарадње заступљена су са 62%, док су остали облици сарадње заступљени са процентом од 38%. У нешто мањем проценту реализују се приредбе 14%, радионице 8,4% и излети 4,8%.

Мали број наставника укључује родитеље као предаваче 3,6%, организује групне родитељске састанке 3,2%, укључује родитеље у реализацију пројеката, 2,4%. Према резултатима анкете незнатан проценат наставника у сарадњу укључује и стручну службу школе. Сарадња са стручном службом школе заступљена је са 0,8%. Са 0,4% је заступљена посјета ученичком дому и активно ангажовање родитеља у Савјету родитеља.

Занимало нас је да ли наставници врше евалуацију остварене сарадње са родитељима и на који начин то чине. На ово питање један број наставника није дао одговор, те нам остаје да претпостављамо да они не врше евалуацију остварене сарадње са родитељима (8,91%). Сви остали наставници предочили су неколико начина на који врше евалуацију, те добијају повратне показатеље о квалитету остварене сарадње. Наставници регије Приједор навели су да у пракси начешће примијењују пет облика евалуације сарадње породице и школе.

Најзаступљенији облик је усмена евалуација (76,24%), као традиционални облик сарадње са родитељима, кроз информативне разговоре. Иницијатива родитеља, кроз активно учешће у јачању сарадње школе и породице, заступљена је у веома малом проценту 2,97%. Анкета као један од валиднијих и прецизнијих показатеља остварене сарадње заступљена је, према мишљењу 9,90 % анкетираних наставника. Са малим процентом од 0,99 % заступљена је евалуација остварене сарадње са родитељима на основу евиденције долазака родитеља на информативне разговоре. Наставници као остварени облик евалуације наводе у 0,99%, и повратне коментаре родитеља који до њих долазе из непосредног окружења.

Регија БАЊА ЛУКА

Са регије Бања Лука анкетирано је 285 наставника разредне наставе из 20 основних школа. Приказ података са регије Бања Лука налази се у табелама 5, 6 и 7.

Табела 5 – Преглед школа и број анкетираних наставника

Школе из којих су анкетирани наставници	Број наставника	Укупан број наставника
1. ЈУ ОШ „Бора Станковић“ Бања Лука	21	285 наставника разредне наставе
2. ЈУ ОШ „Милутин Бојић“ Поткозарје		
3. ЈУ ОШ „И. Горан Ковачић“ Бања Лука	33	
4. ЈУ ОШ „Вук Караџић“ Бања Лука		
5. ЈУ ОШ „Младен Стојановић“ Лакташи	23	
6. ЈУ ОШ „Станко Ракита“ Врбања	25	
7. ЈУ ОШ „Милан Ракић“ Карановац		
8. ЈУ ОШ „Бранислав Нушић“ Бања Лука		
9. ЈУ ОШ „Десанка Максимовић“ Рибник,		
10. ЈУ ОШ „Петар Кочић“ Ситница	18	
11. ЈУ ОШ „Никола Мачкић“ Превија		
12. ЈУ ОШ „Дринић“ Дринић		
13. ЈУ ОШ „Јован Цвијић“ Бања Лука		
14. ЈУ ОШ „Бранко Ћопић“ Бања Лука	32	
15. ЈУ ОШ „Десанка Максимовић“ Трн		
16. ЈУ ОШ „Г. С. Раковски“ Бања Лука	25	
17. ЈУ ОШ „Вук Караџић“ Ситнеши	26	
18. ЈУ ОШ „Бранко Радичевић“ Бања Лука	32	
19. ЈУ ОШ „Свети Сава“ Котор Варош		
20. ЈУ ОШ „Петар Кочић“ Нова Топола.	26	
	24	

Од 285 анкетираних наставника, њих 78,95 % има високу стручну спрему, а према задужењима у школској 2014/15. години, преко 85 % наставника је реализовало наставне садржаје у чистом одјељењу, 12 % анкетираних је радило у комбинованом одјељењу, а 2% наставника као водитељи у продуженом боравку.

Табела 6 – Стручна спрема и задужења анкетираних наставника

Стручна спрема наставника						Задужења наставника					
ВСС		ВШС		ССС		Чисто одјељење		Комбиновано одјељење		Продужени боравак	
Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
225	78,95	55	19,3	5	1,75	243	85,26	36	12,63	6	2,10

Упоређујући године радног искуства, можемо рећи да највећи проценат анкетираних, њих 32,28% има од 6 до 10 година, док 25,26 % наставника има између 11 и 20 година радног стажа. Подаци у табели 6 и 7 нам указују да највећи број анкетираних наставника, њих 57,54%, имају од 6 до 20 година радног искуства у струци, те висок степен стручне спреме и звање - професор разредне наставе.

Табела 7 – Подаци о радном искуству наставника

Неколико мјесеци	1-5 година	6-10 година	11-20 година	21-35 година	36-40 година
2 – 0,70%	53 – 18,6 %	92 – 32,28 %	72 – 25,26 %	56 – 19,65 %	10 – 3,51 %

Анализом података, тј. ставова и мишљења наставника о комуникацији и сарадњи, можемо рећи да је и највећи број анкетираних наставника са регије Бања Лука, њих 54,03% изјаснило се да увијек радо размјењује идеје и наставне материјале. За тврдњу „подстичем размјену мишљења са колегама и градим атмосферу међусобног повјерења у заједничком раду“, 49,12% изјаснило се „увијек“, а 46,31% тврди да то чини „веома често.

У оквиру различитих пројектних активности школе већина наставника или 43,51% се изјаснило да веома често активно учествује у тимском раду, док је 14,38% рекло је да само понекад активно учествује у тимском раду. На тврдњу „иницирам и прихватам иницијативу различитих партнера који могу да допринесу напредовању школе и ученика“ 38,95% се изјаснило да то увијек чине, а 44,56% изјаснило се да то „веома често“ чини.

У комуникацији са ученицима, родитељима/старатељима и колегама 181 наставник или 63,51% тврди да се увијек руководи правилима успјешне комуникације, а само један наставник или 1,07% изјаснио се да то чини ријетко. Од укупног броја анкетираних наставника, њих 47,02% се изјаснило да веома често користи све могућности активног укључивања ученика, родитеља/старатеља и потребних субјеката из локалне заједнице како би што успјешније остварили реализовање наставних и ваннаставних активности.

Кад је планирање и програмирање сарадње са родитељима у питању 82,46% наставника изјавило је да те послове веома често или увијек ради самостално. Помоћ стручне службе школе у сарадњи са родитељима увијек има 36,14% наставника, док 7,37% наставника тврди да веома ријетко или никад нема ту подршку и помоћ. Своју сарадњу са родитељима процјењује као увијек успјешну 55,09% наставника.

У табели 8 можемо видјети у којој мјери наставници са регије Бања Лука сматрају да су родитељи задовољни сарадњом, колико су охрабрени, да ли се са повјерењем укључују у организоване облике сарадње, те да ли имају приговор на рад наставника.

Табела 8 - Квантитативни приказ степена прихваћености постављених тврдњи

Тврдња	Никад	Веома ријетко	Понекад	Веома често	Увијек
Родитељи су задовољни, активни и мотивисани за сарадњу	-	1,05 %	11,93 %	48,07 %	38,95 %
Родитеље/ старатеље охрабрујем да се активно укључују у различите активности које организујемо у школи	-	1,40 %	16,84 %	43,51 %	38,24 %
Родитељи са повјерењем учествују у сарадњи, износе своје проблеме, те заједнички тражимо рјешење	1,05 %	1,75 %	15,44%	52,63%	29,12%
Родитељи који имају приговор на мој рад обраћају се директору школе	65,96 %	23,51 %	7,37%	1,75%	1,40%
Родитељи се нерадо укључују у разне активности које организујемо у школи	25,61 %	38,95 %	26,31%	8,07%	1,05%

На тврдњу „родитељи су задовољни, активни и мотивисани за сарадњу“, 48,07% наставника је мишљења да је веома често у сарадњи са родитељима присутно задовољство, активност и мотивација за сарадњу, док само 1,05% анкетираних сматра да су родитељи веома ријетко задовољни, активни и мотивисани за сарадњу.

Своју ангажованост на охрабривању родитеља да се активно укључе у различите активности које се организују у школи, 43,51% наставника види да то чини веома често, а 16,84% сматра да то чини само понекад. Од укупног броја, њих 52,63% изјаснило се да родитељи врло често са повјерењем учествују у сарадњи, износе своје проблеме, те заједнички траже рјешење, док 1,05% наставника сматра да родитељи немају повјерења у учитеља и школу, те се нерадо укључују у сарадњу.

На тврдњу „родитељи који имају приговор на мој рад обраћају се директору школе“, 65,96% наставника се изјаснило процјеном „никад“, док је њих 23,51% рекло да веома ријетко родитељи приговор упућују директору школе, 7,37% изјаснило се „понекад“, док је 1,40% наставника се изјаснило да родитељи, ако имају приговор на њихов рад „увијек“ се обраћају директору.

Од укупног броја наставника њих 38,95% сматра да се веома ријетко родитељи нерадо укључују у разне активности које школа организује, док 25,61% наставника сматра да никад не постоји незаинтересованост родитеља да се укључе у разне активности које се организују у школи.

Наставници регије Бањалука навели су 20 облика сарадње породице и школе које планирају и реализују. Најзаступљенији облици сарадње и најчешће реализовани су родитељски састанци као традиционални облик сарадње 30,26% и индивидуална сарадња 28,41%. Ова два облика сарадње заступљена су са 58,67%, док је свих осталих осамнаест облика сарадње заступљени са процентом од 41,33%. У нешто мањем проценту реализују се различите радионице, као вид сарадње са родитељима (12,05%), затим пригодне приредбе за родитеље (10,95%) и организоване хуманитарне акције у којима родитељи узимају учешће (5,17%). Мали број наставника организује различите акције у оквиру активности школе у којима се укључују и родитељи ученика (3,07%). Један број наставника у оквиру сарадње са родитељима, планира и реализује заједничке излете ученика, родитеља и наставника (2,34%). Један број наставника као облик сарадње са родитељима наводи ангажованост родитеље у оквиру пројеката које школа спроводи (2,22%). Резултати анкете доказују да је Савјет родитеља, као устаљени облик сарадње са родитељима, заступљен са свега 1,48%, што нам показује да је у појединим школама улога Савјета родитеља спроведена само формално. Сарадња са групама родитеља као иновативни облик сарадње је заступљена са свега 1,47%. Са најмањим процентом од 0,12% реализују се посјете ученичком дому, разредни родитељски састанци, презентације, спортске активности, реализација стручне теме од стране родитеља. Одређени број наставника реализује сарадњу са родитељима у континуитету, као иновативни облик сарадње – сарадња путем електронских медија (0,49%) Подаци показују да је ангажованост стручне службе школе кроз помоћ подршке наставницима минимална (0,49%). Изложбе и заједничке активности са локалном заједницом реализују се са истим процентом од 0,37%, тврде наставници. У жељи за јачањем сарадње, у појединим школама организује се активност под називом - Дан отворених врата, која пружа родитељима могућност слободнијег партнерског приступа у сарадњи (0,25%).

Наставници су навели пет начина евалуације сарадње са породицом. Уочљиво је да наставници најчешће евалуацију врше усмено, кроз разговор са родитељима 84,02%. Анкета као један од начина вршења евалуације сарадње са родитељима заступљена је са процентом од 8,77%. Закључујемо да 3,77% наставника не врши евалуацију, док 3,13% евалуацију врши на основу учешћа родитеља у сарадњи. Анализом анкетних упитника добили смо податак да је најмање заступљена евалуација на основу евиденција које воде наставници и она износи 0,31%.

Регија ДОБОЈ

Са територије регије Добој анкетирано је 119 наставника разредне наставе из 35 основних школа. Квантитативни приказ података са регије Добој налази се у табелама 9, 10 и 11. Попуњавање анкете било је добровољно и нису сви наставници који су присуствовали савјетовању попуњавали анкету.

Табела 9 – Преглед школа и број анкетираних наставника

Школе из којих су анкетирани наставници	Број наставника	Укупан број наставника
1. ЈУ ОШ „Доситеј Обрадовић“ Добој 2. ЈУ ОШ „Свети Сава“ Добој 3. ЈУ ОШ „Вук С.Карацић“ Добој 4. ЈУ ОШ „Милан Ракић“ Руданка 5. ЈУ ОШ „Р. Домановић“ Осјечани Горњи 6. ЈУ ОШ „Ђура Јакшић“ Подновље 7. ЈУ ОШ „Петар Кочић“ Сјенина Ријека 8. ЈУ ОШ „Озрен“ Доња Пакленица 9. ЈУ ОШ „Петар П. Његош“ Бољанић 10. ЈУ ОШ „Д.Максимовић“ Станари 11. ЈУ ОШ „Вук Карацић“ Петрово 12. ЈУ ОШ „Свети Сава“ Какмуж	49	119 наставника разредне наставе
13. ЈУ ОШ „19. април“ Дервента 14. ЈУ ОШ „Никола Тесла“ Дервента 15. ЈУ ОШ „Годор Докић“ Календеровци 16. ЈУ ОШ „Ђорђо Панзаловић“ Осиња 17. ЈУ ОШ „Свети Сава“ Брод 18. ЈУ ОШ „Лијешће“ Лијешће	12	
19. ЈУ ОШ „Шамац“ Шамац 20. ЈУ ОШ „Горња Слатина“ Горња Слатина 21. ЈУ ОШ „Црквина“ Горња Црквина 22. ЈУ ОШ „Обудовац“ Обудовац 23. ЈУ ОШ „Свети Сава“ Модрича 24. ЈУ ОШ „Сутјеска“ Модрича 25. ЈУ ОШ „Васо Пелагић“ Пелагићево 26. ЈУ ОШ „Доњи Жабар“ Доњи Жабар 27. ЈУ ОШ „Алекса Шантић“ Вукосавље	30	
28. ЈУ ОШ „Петар П. Његош“ Теслић 29. ЈУ ОШ „Вук Карацић“ Теслић 30. ЈУ ОШ „Иво Андрић“ Ђулићи 31. ЈУ ОШ „Стеван Душанић“ Прибинић 32. ЈУ ОШ „Доситеј Обрадовић“ Блатница 33. ЈУ ОШ „Петар Кочић“ Угодновић 34. ЈУ ОШ „Вук Карацић“ Витковци 35. ЈУ ОШ „Јеврем Станковић“ Чечава	28	

Од укупног броја анкетираних наставника њих 101 или 84,87% има високу стручну спрему, а од тог броја њих 6 или 5,94% завршило је мастер студије и има звање магистра разредне наставе. Преко 8 % наставника има вишу стручну спрему, док 6,72% наставника није одговорило на питање које се односило на стручну спрему. Према задужењима у школској 2014/15. години, 56,30 % наставника је реализовало наставне садржаје у чистом одјељењу, док 30,25% анкетираних је радило у комбинованом одјељењу, док 13,44% наставника није дало одговор на ово питање.

Табела 10 – Стручна спрема и задужења анкетираних наставника

Стручна спрема наставника						Задужења наставника				
Мастер		ВСС		ВШС		Чисто одјељење		Комбиновано одјељење		Без одговора
Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број- %
6	5,94	95	79,83	10	8,40	67	56,30	36	30,25	16- 13,44

Подаци о годинама радног искуства у струци, показују да 10 или 8,40% наставника није одговорило на ово питање, док највећи проценат наставника, њих 40,33%, има од 6 - 10 година радног искуства у струци.

Табела 11 – Подаци о радном искуству наставника

1-5 година	6-10 година	11-20 година	21-35 година	36-40 година	Без одговора
33 – 27,73%	48 – 40,33 %	20 – 16,8 %	6 – 5,04 %	2 – 1,68 %	10- 8,4 %

Анализом података можемо рећи да од укупног броја анкетираних са подручја регије Добој, највећи број наставника (49,57%) се изјаснило да увијек радо размјењује идеје, наставне материјале и опрему са колегама, а 46,21% наставника се изјаснило да веома често размјењује идеје, док је само 0, 84% наставника мишљења да веома ријетко размјењује идеје, наставне материјале и опрему са колегама.

За тврдњу „подстичем размјену мишљења са колегама и градим атмосферу међусобног повјерења у заједничком раду“, 55,46 % се изјаснило „увијек“, 42,01% - „веома често“, док је 3 наставника или 2,52% одговорило на ову тврдњу- „понекад“.

У оквиру различитих пројектних активности школе 44,54% наставника увијек учествује у тимском раду, 37,81% рекло је да веома често активно учествује, док 15,12% изјаснило се да само понекад активно учествује у тимском раду. На тврдњу „иницирам и прихватам иницијативу различитих партнера који могу да допринесу напредовању школе и ученика“, 44,54% наставника то веома често чини, 42,01 % увијек иницира и прихвата иницијативе различитих партнера, 10,92 % наставника то чини понекад, док 2,52% наставника то чини веома ријетко.

У комуникацији са ученицима, родитељима/старатељима и колегама 73,95% анкетираних увијек се руководи правилима успјешне комуникације, док се 26,05% наставника правилима успјешне комуникације руководи веома често. Од укупног броја анкетираних наставника, њих 73,95% се изјаснило да увијек користи све могућности активног укључивања ученика, родитеља/старатеља и потребних субјеката из локалне

заједнице како би што успјешније остварили реализовање наставних и ваннаставних активности, док 26,05% то чини веома често.

Кад је планирање и програмирање сарадње са родитељима у питању, 42,85% или 32,77% наставника веома често или увијек те послове ради самостално, док је 5,88% наставника сагласно да веома ријетко самостално врши планирање и програмирање сарадње са родитељима. Помоћ стручне службе школе у сарадњи са родитељима 32,77% наставника има понекад, 25,21% каже да веома често има подршку стручне службе школе, док 22,69% одговорило је са „увијек“. Преко 16% наставника тврди да веома ријетко имају подршку стручне службе у овој области рада.

Своју сарадњу увијек процјењује као успјешну 50,42% наставника, 47,89% веома често своју сарадњу процјењују као успјешну, док 8,40% сматра да понекад остварује успјешну сарадњу са родитељима.

Табела 12- Квантитативни приказ степена прихваћености постављених тврдњи

Тврдња	Никад	Веома ријетко	Понекад	Веома често	Увијек
Родитељи су задовољни, активни и мотивисани за сарадњу	-	-	8,40%	63,02%	27,73%
Родитеље/ старатеље охрабрујем да се активно укључују у различите активности које организујемо у школи	-	-	6,72%	48,74%	44,54%
Родитељи са повјерењем учествују у сарадњи, износе своје проблеме, те заједнички тражимо рјешење	-	-	11,76%	57,14%	31,09%
Родитељи који имају приговор на мој рад обраћају се директору школе	71,43%	21,01%	3,36%	1,68 %	0,84%
Родитељи се нерадо укључују у разне активности које организујемо у школи	28,57%	40,33%	23,53%	3,36%	3,36%

Из табеле 12 можемо видјети да 63,02% и 27,73 % наставника је мишљења да је веома често или увијек, у сарадњи са родитељима присутно задовољство, активност и мотивација за сарадњу.

Своју ангажованост на охрабривању родитеља да се активно укључе у различите активности које се организују у школи, преко 93% наставника види да то чини веома често или увијек, док 6,72% наставника сматра да то чини само понекад.

За тврдњу „родитељи са повјерењем учествују у сарадњи, износе своје проблеме, те заједнички тражимо рјешење“, већина наставника, тј. 57,14% изјаснило се са процјеном „веома често“, 31,09 % одговорило је на ову тврдњу констатацијом „увијек“, док је 11,76% одговорило „понекад“.

На тврдњу „родитељи који имају приговор на мој рад обраћају се директору школе“, 71,43% наставника се изјаснило процјеном „никад“, 21,01% рекло је да веома ријетко родитељи имају приговор, 3,36% одговорило је „понекад“.

Од укупног броја наставника њих 40,33% сматра да се веома ријетко родитељи нерадо укључују у разне активности које школа организује, док 28,57% наставника сматра да никад не постоји незаинтересованост родитеља да се укључе у разне активности које се организују у школи.

Наставници регије Добој навели су 10 облика сарадње породице и школе које планирају и реализују. Најзаступљенији облици сарадње и најчешће реализовани су индивидуална сарадња (30,29%) и родитељски састанци (30,29%). Ова два традиционална облика сарадње заступљена су са укупно 60,58%. У знатно мањем проценту реализују се радионице за родитеље 11,73%, приредбе или свечаности за родитеље 10,75% и излети 4,88%. Мали број наставника укључује родитеље у организацију манифестација 4,56%, родитељи као предавачи 3,58%, организација хуманитарних акција заједно са родитељима 1,63%. Према резултатима анкете предавања за родитеље су заступљена са процентом од 1,30%, док су писане поруке заступљене са 0,98%.

Знатан број наставника није дао одговор на питање на који начин врше евалуацију остварене сарадње са родитељима, или је одговорило да не врше евалуацију (20,91%). Наставници ове регије навели су највише облика евалуације сарадње са родитељима, укупно 11. Најзаступљенији начин евалуације је на основу учешћа родитеља у сарадњи 24,84%. Наставници чак наводе да процјену сарадње са породицом врше на основу остварених образовних резултата и залагања ученика у раду (13,07%). Успјешна усмена комуникација за 20,91% наставника је један од показатеља кроз који наставници врше евалуацију остварене сарадње. Процјена сарадње на основу повратне информације из окружења и на основу израженог задовољства родитеља, заступљена је са 12,42%. Примјетно је да мали проценат наставника сарадњу процјењује на основу јасних показатеља као што је анкета, само 2,61% наставника. Евалуација на основу личне процјене и успјешног рјешавања проблема, заступљена је са 1,97%, док је на основу степена остварене комуникације 1,30%.

Анализа укупних резултата истраживања

Сагледавајући податке прикупљене о стручној спреми анкетираних наставника разредне наставе регија Приједор, Бања Лука и Добој, можемо уочити да је на узорку од 497 анкетираних наставника, 397 или 79,88% наставника има високу стручни спрему, а од тога је 14 наставника завршило други циклус тј. мастер студије. Вишу стручну спрему има 87 или 17,50 % наставника, 5 или 1,01% наставника има средњу стручну спрему, док 1,61% наставника није одговорило на питање (Табела 13).

Табела 13-Стручна спрема анкетираних наставника

Стручна спрема наставника-Приједор, Бања Лука, Добој							
ВСС		ВШС		ССС		Без одговора	
Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
397	79,88	87	17,50	5	1,01	8	1,61

У табели 14 дат је преглед броја наставника према годинама радног искуства које имају. Преко 34 % наставника има од 6 до 10 година радног стажа, док 21,93 % наставника има до 5 година радног стажа. Ови подаци нас наводе на закључак да је и старосна структура наставника релативно млада, јер 57,15 % наставника је у категорији до 10 година радног искуства.

Табела 14 - Структура наставника према годинама радног искуства

Без одговора	Неколико мјесеци	1-5 година	6-10 година	11-20 година	21-35 година	36-40 година	Укупно наставника
10	3	109	172	103	86	14	497
2,01%	0,61%	21,93%	34,61%	20,72%	17,30%	2,82%	

Већина анкетираних наставника 74, 84% ради у тзв. чистом тј. разредном одјељењу, 19,92% ради у комбинованом одјељењу, а 2,01 ради у продуженом боравку, док 3,22 % наставника није одговорило на ово питање.

Табела 15 -Задужења анкетираних наставника у школској 2014/15.години

	Комбиновано одјељење	Чисто одјељење	Продужени боравак	Без одговора	Укупно наставника
Регија Приједор	27	62	4	-	93
Регија Бања Лука	36	243	6	-	285
Регија Добој	36	67	-	16	119
Свега:	99	372	10	16	497
%	19,91%	74,86%	2,02%	3,22%	100%

Анализом података закључујемо да од 497 наставника највећи број наставника 266 или 53,53% се изјаснило да увијек радо размјењује идеје, наставне материјале и опрему са колегама, док 209 наставника или 42,05% то веома често чини. Размјену идеја и наставних материјала, 20 или 4,02 % наставника чини понекад, док само 2 наставника или 0,40% навели су да веома ријетко размјењују идеје наставне материјале и опрему са колегама.

Увијек подстичем размјену мишљења са колегама и градим атмосферу међусобног повјерења у заједничком раду, потврдило је 255 или 51,31% наставника, 44,67% то чини „веома често, 3,82% наставника „понекад“ подстиче размјену мишљења, док 1 наставник или 0,20% навео је да то чини „веома ријетко“.

У оквиру различитих пројектних активности школе 42,66% наставника се изјаснило да увијек активно учествује у тимском раду, 41,25% рекло је да веома често активно учествује, 71 наставника или 14,28% изјаснило се да само понекад активно учествује, док је 8 наставника или 1,61% мишљења да веома ријетко узима учешће у активностима тимског рада на различитим пројектним активностима, а само 1 наставник или 0,20% на ову тврдњу одговорио је „никада“.

На тврдњу „иницирам и прихватам иницијативу различитих партнера који могу да допринесу напредовању школе и ученика“ 221 наставник или 44,46% се изјаснило да то веома често чини, њих 39,84% рекло је да увијек иницира и прихвата иницијативе различитих партнера који доприносе напредовању школе и ученика, 73 наставника или 14,69% то чини понекад, док 5 наставник или 1, 01% то чини веома ријетко.

У комуникацији са ученицима, родитељима/старатељима и колегама 326 наставника или 65,60% се изјаснило да се увијек руководи правилима успјешне комуникације, њих 32,19% правилима успјешне комуникације се руководи веома често, док 2,01% то чини понекад, а само 1 наставник или 0,20% веома ријетко. Од укупног броја анкетираних наставника, њих 49,71% се изјаснило да веома често користи све могућности активног укључивања ученика, родитеља/старатеља и потребних субјеката из локалне заједнице како би што успјешније остварили реализовање наставних и ваннаставних активности, 35,81% то чини готово увијек, 12,88% - понекад, док 8 наставник или 1,60% то чини веома ријетко.

Кад је планирање и програмирање сарадње са родитељима у питању 209 наставника или 42,05% изјавило је веома често те послове ради самостално, 186 наставника или 37,42% то увијек чини самостално, 77 или 15,49% наставника је рекло да само понекад те послове обавља самостално, док је 19 наставника или 3,82% сагласно да веома ријетко самостално врши планирање и програмирање сарадње са родитељима, а 3 или 1,61% наставника је изјавило да никада не врши самостално планирање сарадње са родитељима, а исто толико наставника није одговорило на ово питање.

Помоћ стручне службе школе у сарадњи има веома често 169 наставника или 34,00%, 155 наставника или 31,19% увијек има помоћ, 25,55% наставника само понекад има помоћ, 42 наставника или 8,45% веома ријетко, док 2 или 0,40% наставника тврди да нема помоћ стручне службе школе.

Своју сарадњу процјењује као успјешну - 259 наставника или 52,11% увијек, 221 наставник или 44,47% веома често, 14 наставника или 2,82% понекад, и 2 наставника или 0,40% своју сарадњу са родитељима процјењује веома ријетко као успјешну. На ово питање није одговорио један наставник или 0,20%.

Табела 16- Квантитативни приказ степена прихваћености постављених тврдњи

Тврдња	Никад	Веома ријетко	Понекад	Веома често	Увијек
Родитељи су задовољни, активни и мотивисани за сарадњу		0,8%	10,66%	53,73%	34,61%
					Без одговора 0,20%
Родитеље/ старатеље охрабрујем да се активно укључују у различите активности које организујемо у школи		1,21%	13,68%	46,48%	38,63%
Родитељи са повјерењем учествују у сарадњи, износе своје проблеме, те заједнички тражимо рјешење	1,61%	1,61%	14,89%	53,12%	28,77%
Родитељи који имају приговор на мој рад обраћају се директору школе	65,59%	23,14%	8,05%	1,81%	1,01%
					Без одговора 0,40%
Родитељи се нерадо укључују у разне активности које организујемо у школи	24,35%	39,03%	28,97%	6,04%	1,41%
					Без одговора 0,20%

На тврдњу „родитељи су задовољни, активни и мотивисани за сарадњу“, 267 наставника или 53,73% је мишљења да је веома често у сарадњи са родитељима присутно

задовољство, активност и мотивација за сарадњу, 34,61% наставника је мишљења да су родитељи увијек задовољни постигнутом сарадњом, активни и мотивисани, 10,66% анкетираних је процијенило да су родитељи понекад задовољни, док 0,80% наставника сматра да су родитељи веома ријетко задовољни, активни и мотивисани за сарадњу. Један наставник или 0,20% није одговорио на ову тврдњу.

Своју ангажованост на охрабривању родитеља да се активно укључе у различите активности које се организују у школи, 46,48% наставника тврди да то чини веома често, 38,63% сматра да то чини увијек, 13,68% сматра да понекад охрабрује родитеље за овакав вид сарадње, док 6 наставника или 1,21% то чини веома ријетко. За тврдњу „родитељи са повјерењем учествују у сарадњи, износе своје проблеме, те заједнички тражимо рјешење“, већина наставника, тј. 264 или 53,12% изјаснило се са процјеном „веома често“, 28,77% сматра да је повјерење присутно „увијек“, 14,89% наставника одговара да родитељи „понекад“ са повјерењем учествују у сарадњи, док се по 1,61% наставника изјаснило да родитељи „веома ријетко“ или „никад“ са повјерењем учествују у сарадњи.

На тврдњу „родитељи који имају приговор на мој рад обраћају се директору школе“, 326 наставника или 65,59% се изјаснило процјеном „никад“, док је 23,14% наставника рекло да „веома ријетко“ родитељи приговор на њихов рад упућују директору школе. Да родитељи упућују „понекад“ приговор на рад наставника, потврдило је њих 8,05% , 1,81% наставника је рекло да је то присутно „веома често“, док 1,01% њих је устврдило да је то „увијек“ присутно. Два наставника или 0,40% нису одговорила на ову тврдњу. Од укупног броја анкетираних њих 39,03% сматра да се „веома ријетко“ родитељи нерадо укључују у разне активности које школа организује, њих 144 сматра „понекад“, док 24, 35% наставника сматра да „никад“ не постоји незаинтересованост родитеља да се укључе у разне активности које се организују у школи. Да се родитељи „веома често“ нерадо укључују у активности школе, тврди 6,07 % наставника. Један наставник није одговорио на ово питање.

Анкетирани наставници су идентификовали 23 облика сарадње са родитељима, а која су у претходном периоду планирали или реализовали у школама. Морамо нагласити да наставници нису имали понуђене одговоре на ово питање, тј. да је питање било отвореног типа.

Преко 60 % наставника је потврдило да најчешћи облици сарадње који се реализују су у виду индивидуалне сарадње и одржавањем родитељских састанака. Сљедећи најчесталији облици сарадње са породицама ученика су у виду приредбе и радионица за родитеље. Облици сарадње као што су: излети, реализација стручне теме од стране родитеља, хуманитарне активности, групни родитељски састанци, пројекти, манифестације, те разне акције много су мање заступљени у школама. Уочава се да је мали број наставника разредне наставе, навео Савјет родитеља као тијело које је значајно за сарадњу породице и школе. Формирање Савјета родитеља је законска обавеза, али подаци анкете нас наводе на закључак да су Савјети родитеља организовани у школама, али да је њихова улога и функција само формална. Мали број наставника, само њих 0,43 %, је навело неку врсту савјетовалишта за родитеље и предавања за родитеље, као облике сарадње које су реализовали. Облици сарадње који су најмање заступљени у школама су: писане поруке за родитеље, посјета ученичком дому, електронска комуникација тј. сарадња, изложбе и заједничке активности са локалном

заједницом, дан отворених врата, спортске активности, разредни родитељски састанак и презентације.

Табела 17 – Процент наставника и идентификовани облици сарадње са родитељима

Идентификовани облици сарадње	Процент
Индивидуална сарадња	30,37%
Родитељски састанци	30,06%
Приредбе	11,9%
Радионице	10,73%
Излети	4,01%
Реализација стручне теме од стране родитеља	2,43%
Хуманитарне активности	2,27%
Групни родитељски састанци	1,56%
Пројекти	1,54%
Манифестације (укључивање родитеља у организацију)	1,52%
Акције	1,02%
Савјет родитеља	0,63%
Сарадња са стручном службом школе (савјетовалиште за родитеље)	0,43%
Предавања за родитеље	0,43%
Писане поруке за родитеље	0,33%
Посјета ученичком дому	0,17%
Електронска комуникација тј. сарадња	0,16%
Изложбе	0,12%
Заједничке активности са локалном заједницом	0,12%
Дан отворених врата	0,08%
Спортске активности; Разредни родитељски састанак; Презентације	0,04%

Вршење евалуације остварене сарадње са родитељима је присутно, али су начини на које поједини наставници то врше различити. Преко 60% наставника је потврдило да евалуацију реализоване сарадње са родитељима врши усменим путем у виду разговора са родитељима, док је 11,20% наставника искрено рекло да не врши евалуацију ових активности. У табели 17 направљен је преглед начина евалуације које су наставници идентификовали.

Табела 18 – Преглед идентификованих начина евалуације сарадње са родитељима

Начин вршења евалуације	Процент
Усмено, разговор са родитељима, остварена добра комуникација	60,39%
Учешће родитеља у сарадњи	10,31%
Анкета	7,09%
Бољи рад, резултати и залагање ученика	4,36%
Повратна информација из окружења, изражено задовољство родитеља	4,47%
Лична процјена	0,66%
Успјешно рјешавање проблема	0,66%
Степен остварене комуникације	0,43%
На основу личне евиденције	0,43%

Закључак

Намјера нам је била да путем овог истраживања утврдимо облике и начине сарадње са родитељима тј. сарадње породице и школе, те сагледамо ставове и мишљења наставника о оствареној сарадњи. Од укупно 497 анкетираних наставника разредне наставе регија Приједор, Бања Лука и Добој, те прикупљених информација и ставова које смо у претходном дијелу анализирали можемо закључити сљедеће:

- 399 наставника или 80,28% њих има високу стручну спрему, тј. звање -професор разредне наставе,
- 21,93% наставника има до 5 година радног искуства у струци, док укупно 57,17% наставника има до 10 година радног искуства у струци,
- Већина њих или 74, 84% задужено је за рад у тзв. „чистом одјељењу“ тј. разредном одјељењу.

Детаљном анализом добијених података уочили смо да наставници наводе више од двадесет могућих облика остварене сарадње са породицом, међутим евидентно је да од свих наведених облика примарни облик сарадње, који наставници реализују са родитељима, је ипак индивидуална сарадња (потврдило 30,37% наставника) и родитељски састанци (тврди 30,06% наставника). Преостале могуће облике наведене сарадње са родитељима можемо укупно обухватити са 39,57% што нам говори да наставници у недовољној мјери комбинују и примјењују различите облике сарадње сходно потребама, те да се сарадња са родитељима и даље претежно врши традиционалним облицима и начином сарадње. Имајући у виду, положај и потребе данашњих родитеља у свакодневници савременог друштва, те тежњу школе да пружи родитељима што више могућности за сарадњу, можемо закључити да наставници одабраним и учесталим облицима сарадње (индивидуална сарадња и родитељски састанци) дају предност, али резултати тако остварене сарадње не задовољавају потребе родитеља и школе. Од спектра разноврсних облика сарадње, које наставници наводе као могуће и примјенљиве (приредбе, радионице, излети, реализације стручне теме од стране родитеља, хуманитарне активности, групни родитељски састанци, пројекти, манифестације, акције, савјети родитеља, савјетовалишта за родитеље, стручна предавања за родитеље, писане поруке за родитеље, посјете ученичком дому, електронска комуникација тј. сарадња, изложбе, заједничке активности са локалном заједницом, „Дан отворених врата“, спортске активности, разредни родитељски састанци и др), проценат примјене је скроман (39,57%) с обзиром на број различитих облика сарадње, као и могућности њихове примјене. Подаци показују да се сарадња породице и школе заснива на родитељским састанцима и индивидуалним разговорима, те да мањи број наставника реализује тематска предавања и радионице за родитеље, док групни разговори, заједнички излети са родитељима и посјета наставника ученичком дому готово да нису заступљени.

Овај податак усмјерава на то да наставници недовољно пажње посвећују изради програма сарадње са родитељима и одабиру одговарајућих облика сарадње. Од ангажованости наставника на овим пословима у великој мјери зависи, како квалитет остварене комуникације и сарадње са родитељима, тако и васпитно-образовни резултати, јер и родитељи и наставници морају имати пред собом један заједнички циљ, који је могуће остварити само чврстом и континуираном сарадњом. Ако знамо да је законски дата могућност формирања Савјета родитеља као савјетодавног тијела у

школи који је сачињен од представника родитеља, те могућност и надлежност, онда морамо рећи, ангажованост родитеља кроз овај облик сарадње са свега 0,63% тешко да може испунити сва очекивања и могућности које су пружене Савјету родитељу као савјетодавном тијелу. Суштинска улога и функција Савјета родитеља не може бити испуњена уколико се овај облик сарадње проводи из формалних разлога.

Представници савјета родитеља у оквиру одјељењских заједница, као и на нивоу школе, представљају идејни и креативни потенцијал, који треба да је свјестан партнерске позиције родитеља у школи, те да кроз различите активности двосмјерно врши комуникацију школе и родитеља. Њихова улога је и да промовишу интересе школе, учествују и предлажу различите пројектне активности, утичу на кориштење одређених средстава школе, те својим приједлозима и питањима директно сарађују са школским одбором, директором школе и стручним органима. Остваривање свега побројаног тешко се може у цјелости очекивати са процентом примјене овог облика сарадње који смо добили у анкети (0,63%).

Анкета нам указује да стручна служба школе није у потпуности заузела правилну позицију у остваривању адекватне сарадње са родитељима. Наставници често имају потребу за стручном подршком педагога, психолога или логопеда. Програм сарадње стручне службе са родитељима мора бити синхронизован са програмом сарадње са родитељима који сачињавају наставници, како би кроз заједничке активности и предвиђене садржаје обогатили и употпунили сарадњу стручне службе школе која је по подацима из спроведене анкете заступљена са 0,43%, што је више него недовољно. Законска је обавеза стручне службе школе да пружи савјетодавну, инструктивну и педагошку подршку како ученицима, тако и родитељима и наставницима.

Добијени појединачни резултати по регијама указују на осјетно боље развијену компетенцију за комуникацију и сарадњу код анкетираних наставника разредне наставе регије Добој, што је примјетно и може се приписати томе да су анкету попуњавали само наставници који су то жељели, док је анкетање наставника разредне наставе регије Приједор и Бања Лука извршено код свих наставника који су присуствовали групном савјетовању. Овај податак може утицати на осјетну разлику у приказаним резултатима, као и слободан избор који су наставници регије Добој искористили те на одређена питања нису дали одговор.

Улога родитеља као партнера у школи може се остварити једино већом активношћу родитеља кроз разноврсне облике сарадње. Планирање и програмирање сарадње са родитељима, преваходно је дат као задатак наставницима, али свакако да то не искључује и саме родитеље као учеснике у изради плана и програма. Савјет родитеља, како на одјељењском, тако и на школском нивоу, требао би темељније користити могућности које су им пружене. Потребне савремене школе налажу прилагођен однос наставника у сарадњи са родитељима и планско приступање овом сегменту рада. Једино кроз организовану сарадњу са породицом, родитељи своје идеје и потребе могу слободно спроводити, те заједно са наставницима преузети одговорност за реализацију заједничких циљева – успјешније остваривање васпитних и образовних задатака. Партнерским односом поспјешује се веће разумјевање и пружање подршке наставника родитељима и обрнуто. Сарадња породице и школе планирана и изграђена на овај начин од великог је значаја за заједницу.

Желећи да процјенимо начин на који наставници врше евалуацију остварене сарадње са родитељима, дошли смо до података који нам говоре да дио наставника, њих 11,20%, није желио да одговори на тврдњу. Овај податак нас наводи на размишљање, да ли наставници уопште врше евалуацију и колико пажње усмеравају на резултате које остварују у тој сарадњи. Мали број наставника, њих 7,52%, има прецизне показатеље о оствареној сарадњи са родитељима (анкета или евиденција). Остали начини праћења и вредновања остварене сарадње са родитељима, на начин као што су: усмени разговор, повратна информација из окружења, лична процјена, не може бити увијек објективни показатељ. Важност развоја свијести наставника о стручној и континуираној сарадњи са родитељима могуће је остварити једино кроз развој и усавршавање стручних компетенција из области комуникације и сарадње.

Децембар, 2015. године

Инспектори-просвјетни савјетници за разредну наставу:

1. Милица Тителски
2. Дајана Глувић
3. Гордана Попадић